

Mekansal Planlama ve Peyzaj İlişkisinin Sorgulanmasına Bir Yaklaşım: Doktora Tez Çalıştayı

An Approach To Questioning The Relationship Between Spatial Planning and Landscape: PhD Thesis Workshop

Nejla KILINÇ^{1*}, Halim PERÇİN¹

¹ Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara

Özet: “Üst Ölçek Fiziki Planlar için Peyzaj Temelli Planlama Dilinin Oluşturulması” konulu tez çalışmasında yeni bir planlama dili oluşturulabilmesi için klasik veri toplama yaklaşımları (mülakat, anket, kaynak taraması vb.) dışında bir yaklaşım kullanılarak, ülkemizde mekânsal planlama pratiğinde etkili aktörler ön hazırlık yapmak üzere düzenlenen inceleme ve değerlendirme toplantısında (çalıştay) bir araya getirilmiş, deneyimlerinden faydalanarak görüş ve düşüncelerinin ortak işbirliği içinde kararlara dönüştürülmesini sağlayacak “Doktora Tez Ortak Akıl Çalıştayı” düzenlenmiştir. Böylelikle birçok farklı disiplinden gelen verilerin sentezlenerek karar altlığı oluşturulan mekânsal planlama çalışmasında farklı mekanlarda farklı planlama deneyimlerine sahip planlıların bu deneyimlerini paylaşmaları sağlanmış, veriye ulaşma, plan kararı üretme, mevzuat eksikliği gibi yaşadıkları sorunları ve çözüm önerilerini birinci ağızdan öğrenme olanağı yakalanmış ve ortak akılla ülkemiz için üst ölçek mekânsal planlamada olması gereken yeni bir peyzaj temelli planlama dili oluşturulmuştur. Bu makalenin amacı gerçekleştirilen çalıştayı aşamalarının, çalıştay sürecinde izlenen yolun ve sonuçlarının değerlendirilerek başkaca yapılacak yüksek lisans ve doktora tez çalışmalarına ufuk açmaktır.

Anahtar sözcükler: Üst ölçek fiziki planlar, peyzaj, planlama dili, ortak akıl, çalıştay.

Abstract: The aim of the PhD study is to give the student the ability to research freely on the determined subject and examine the events from an in-depth perspective and to determine the necessary steps to reach a new synthesis by gathering and interpreting ideologies and ideologies about the subject (Anonymous, 2017). For this reason, trying to find methods other than classical methods for gathering sufficient and necessary data about the topic being studied in the thesis study, which is the final product of doctoral study, is the most important indicator that this purpose is realized. In order to form a new planning language in the thesis study titled "The Development of Planning Language for Upper-Scale Physical Plans Based on Landscaping", a review prepared to prepare effective actors in spatial planning practice in our country by using a method other than classical data research methods (interview, questionnaire, source search) (workshop), and the "PhD Theses Common Thinking Workshop" was organized to take advantage of their experience and to ensure that opinions and ideas are transformed into decisions in cooperation. In this way, it is possible to share the experiences of planners who have different planning experiences in different places in the spatial planning study in which decision data is generated from many different disciplines. It is possible to learn the problems and solution proposals they have experienced, such as reaching the database, making plan decision, a new landscape-based planning language has been created which should be in upper-scale spatial plans. The purpose of this article is to open the horizons for further graduate and doctoral thesis studies by evaluating the stages of the workshop and results of the workshop.

Key words: Upper scale physical plans, landscape, planning language, common mind, workshop.

1. Giriş

İçinde bulunduğumuz yüzyıl sanayinin ve teknolojinin hızla ilerlediği bir yüzyıl olmakla birlikte, dünya nüfusunun yarısından çoğunun kentlerde yaşadığı, doğal alanları yutarak sınırlanamayan bir kentsel yayılmanın gerçekleştiği bir dönemdir. Bu yayılma arazi örtüsü ve kullanımında değişime neden olarak orman ve tarım alanlarının azalmasına, doğal kaynaklarda bozulmaya ve ekolojik dengenin geri dönüşü olmayacak şekilde zarar görmesine yol açmıştır (Akseki vd., 2013; Moradi vd., 2017).

* Sorumlu yazar, Y. Şehir Plancısı. E-posta: nejlayanikkilinc@gmail.com

Dünyanın ekolojik yapısıyla ilgili adeta krize dönüşen bu durumun üstesinden gelmek, yaşamak için sadece bir gezegen olduğunu ve bu gezegenin yenilenemez olduğunu düşünmekten geçmektedir.

Kentsel alanlarda yaşanan hızlı ve plansız büyüme sonucunda karşı karşıya kaldığımız çevre sorunları/felaketleri ile başa çıkabilmek için elimizdeki temel araç aslında bu süreçte rol oynayan mekânsal planlamadır. Bu özelliği ile mekânsal planlama çatışık bir sorunsal olarak karşımıza çıkmaktadır.

20. Yüzyılın sonu geleneksel mekânsal planlama için büyük zorluklar getirmiş, değişen ekonomik ve sosyal koşulların yanı sıra artan çevresel farkındalık mekânsal planlamanın rolü ve sorumluluklarının yeniden tanımlanmasını gerektirmiştir (Riet ve Cooks, 1990). 1960’larda çevre konusunun toplumun geniş bölümünün ilgilendiği bir özne haline gelmesi ile kararların ve eylemlerin çevresel sonuçları hakkında toplumdaki farkındalığın artmış olmasının sonucunda mekânsal planlamanın farklı kavramları içermesi gerekliliği ortaya çıkmıştır (Golobic, 2008). Bunun sonucunda mekânsal planlamada peyzajın korunması için hidrolojik, jeomorfolojik, iklimsel, ekolojik, sosyo-ekonomik, kültürel vb. sistemlere ilişkin tüm unsurların bütünleşik bir şekilde dikkate alınması gerektiği bütün dünyada kabul görmüştür. 19. Yüzyılın ortalarından 20. Yüzyılın başına kadar geçen süre insan-çevre arasındaki etkileşimi ve ilişkiyi inceleyen, doğa ile uyumlu planlama yapılmasını kabul eden ekolojik planlama çalışmalarında temel değer ve düşüncelerin konuşulduğu ve pratiğe dönüştürülmeye çalışıldığı bir dönem olmuştur. 20. Yüzyılın başından itibaren ise yeni yaklaşım ve teknikler ile ekolojik yaklaşımın geliştirildiği görülmektedir (Ndubisi, 2002). 1912 yılında Çakıştırma Yöntemi ile başlayan yeni yaklaşımlar bölgesel araştırma metodu, peyzaj ana karakterlerinin ekolojik ve estetik perspektiften değerlendirilmesi yöntemi gibi yöntemlerle geliştirilmiş (Tozar, 2006), 1950’li yıllardan itibaren de Almanya ve Hollanda başta olmak üzere peyzaj planlama çalışmaları başlamıştır. 1969 yılında Ian McHarg’ın çığır açan “Doğayla Tasarım” kitabında vurguladığı, insanların planlama ve tasarım süreçlerini doğa ile uyumlu şekilde gerçekleştirmelerinin yaratacağı sinerjinin, çevresel ve sosyal sorunların önlenmesine yardımcı olacağı düşüncesiyle geliştirdiği örtmeler yöntemi ile oluşturduğu peyzaj uygunluk yaklaşımıyla insan kullanımına dayanan peyzaj yeteneğinin analizi, farklı alan kullanımlarına göre toprak yeteneğinin belirlenmesi, peyzajın fizyografik olarak homojen birimlere ayrılması, peyzaj uygunluğunun değerlendirilmesi ve peyzajdaki eşsiz algısal kaliteye sahip alanların belirlenmesini amaçlamıştır (Ndubisi, 2002). 1970’lerden günümüze değin geçen sürede ise peyzaj değer ve algılarının değerlendirilmesi üzerine odaklanılmıştır (Kozovo ve Misikova, 2008).

Avrupa ülkeleri 2000 yılında imzaya açtıkları ve 2004 yılında uygulamaya koydukları Avrupa Peyzaj Sözleşmesi (APS) ile ülkelerindeki peyzajların yönetimi, planlaması, mevzuatı ve görünümüne ilişkin sessiz bir devrime imza atmışlardır (Akay, 2009). Türkiye sözleşmeyi 20 Ekim 2000 tarihinde imzalanmış olup, 10.06.2003 tarih ve 4881 sayılı Kanun No ile TBMM’de onaylanmış, 17 Temmuz 2003 tarihinde ise koymuştur (Atik, 2008). Yürürlüğe girdiği günden bugüne kadar bir takım çalışmalar yapılmakla birlikte beklenen gelişmenin olmadığını söylemek yanlış olmaz. Aslında ülkemiz APS’den öncede, korumak üzere sorumlu olduğu alanlara ilişkin bazı sözleşmelere taraf olmuştur. Bunlardan bazıları; Ramsar Sözleşmesi, Dünya Kültürel Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme ve Biyolojik çeşitlilik sözleşmesidir (Yücel, 2009). Bütün bu sözleşmelerle üstlendiğimiz yükümlülükleri yerine getirebilmenin en önemli yollarından birisi mekansal planlama sisteminde peyzaj kullanımlarının gerektiği şekilde yer almasını sağlayacak düzenlemelerin yapılmasıdır. Burada sözü edilen “peyzaj” kavramının kapsamı APS’deki ifade edildiği biçimi ile ele alınmaktadır.

Peyzaj; insan tarafından algılanan şekliyle, özellikleri insan ve/veya doğal faktörlerin etkileşimi ve faaliyetleri sonucu oluşan alanlardır (Anonim, 2000).

Peyzaj elemanları; alan kullanımları; yerleşim, tarım, ulaşım; yaban hayatı ve biyoçeşitlilik, vejetasyon, topografik yapı, bakı, eğim, toprak; toprak grupları, yetenek sınıfları, hidroloji, akarsular, durgun sular, taban suyu, jeoloji, jeomorfoloji, iklim verileri, sıcaklık, yağış, rüzgar ve kültürel peyzaj; insan eliyle oluşturulmuş yörelerdir.

Ülkemizde hatırı sayılır bir mekânsal planlama geleneği olmasına rağmen (Ersoy, 2017) 21. yüzyılın başlıca sorunları olan hızlı kentleşme, niteliksiz planlama ve tasarımlarla sahipliği ve kimliği

yitirilmiş kentler, toplumsal yabancılaşma ve izolasyon, vatandaş kayıtsızlığı, motorlu trafiğin hakimiyetine terk edilmiş mekanlar, iklim değişikliği, kaynak tükenmesi vb. sorunlarla nasıl başa çıkılacağı açısından planlama halen yetersiz durumdadır. Mekânsal Planlama sistemimizde yıllar içerisinde defalarca yeni düzenleme yapılmış olmasına rağmen yaşanan mekânsal sorunların önüne geçilemediği gibi yeni sorunlarla karşılaşmıştır. İnsanla birlikte doğayı ele almadan yapılan kent tasarımları sonucunda sorun yumağı haline gelmiş mega kentler ve boşalmış kırsal alanlar ile karşı karşıya bulunmaktayız. Mekânsal planlamayı etkin hale getirebilmenin yolu, planların kademeli birlikteliği ilkesi gereğince (Ersoy, 2017), öncelikle üst ölçek fiziki planlarda yukarıdaki tanımına göre peyzajın gerekli yeri alması sağlanmalı ve bu düzenlemeler en alt ölçeğe kadar indirilmelidir. Bu amaçla bu doktora tez çalışmasında üst ölçekli fiziki planlardan kastedilen rapor eşliğinde plan kararlarının mekana yansıtıldığı, fiziksel planlama boyutu olan planlar olup ülkemizde Çevre Düzeni Planı olarak adlandırılmaktadır. Çevre Düzeni Planları arazi kullanımına ilişkin ana kararları içeren, yerleşme desenine (kentsel ve kırsal), ekonomik sektörlerin yer seçimine ilişkin genel kararların koruma kullanma dengesi temelinde belirlendiği fiziksel planlama kademelenmesi içerisinde en üst ölçekteki planlardır. 14.06.2014 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanan Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği'nin "Tanımlar" başlıklı 4.maddesinin c fıkrasında Çevre düzeni Planı tanımı, ölçekleri ve sınırları belirlenmiştir, ilgili düzenlemeye göre "*Çevre düzeni planı: Varsa mekânsal strateji planlarının hedef ve strateji kararlarına uygun olarak orman, akarsu, göl ve tarım arazileri gibi temel coğrafi verilerin gösterildiği, kentsel ve kırsal yerleşim, gelişme alanları, sanayi, tarım, turizm, ulaşım, enerji gibi sektörlerle ilişkin genel arazi kullanım kararlarını belirleyen, yerleşme ve sektörler arasında ilişkiler ile koruma-kullanma dengesini sağlayan 1/50.000 veya 1/100.000 ölçekteki haritalar üzerinde ölçeğine uygun gösterim kullanılarak bölge, havza veya il düzeyinde hazırlanabilen, plan notları ve raporuyla bir bütün olarak yapılan planı,*" dir. Yapılan yönetmelik düzenlemesi ile çevre düzeni planının temel karakteristiğini arazi kullanımına ilişkin ana kararların oluşturduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Öne çıkan en önemli özelliği ise koruma kullanma dengesinin sağlanacağı kabullerle hazırlanması gerektiğidir. Türkiye'deki peyzaj öğelerinin tespit edilmesi, koruma esaslarının ortaya konulması ve planlamaya nasıl yansıtılacağına cevabının ilk olarak bu ölçekte ele alınması gerekmektedir. Ayrıca planlamada var olan diğer parametreler ile birlikte planın biçimlenmesinde peyzaj verileri ile ortaklaşa neler yapılabileceğinin belirlenerek, şehir plancısının yönlendirmesi bu aşamada ve bu ölçek de nasıl olmalıdır ortaya konulmalıdır.

Tez konusunu oluşturan mekânsal planlama faaliyeti bir çok farklı disiplinden elde edilen verilerin kullanılması ile gerçekleştirilmektedir. Farklı disiplinlerin varlığı ortak çalışma zemininin yaratılmasına ihtiyaç doğurduğu gibi kimi zaman çatışmayı da beraberinde getirmektedir. Tez çalışmasının öznesi olan peyzaj temelli planlama dilinin oluşturulması konusunda şehir planlama ve peyzaj mimarlığı disiplinlerinin yaşadığı çatışma doğru ve yeterli bir sonuç elde etmenin önündeki en büyük engellerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Öncelikle mekânsal planlamanın ana aktörleri olarak şehir plancılarının peyzaj temelli planlama anlayışı ile ilgili bilgi, tecrübe ve beklentilerinin karşılıklı tartışılması ile yeni bir dil oluşturmanın daha sağlam temellerde gerçekleşeceğine duyulan güvenle ve mevcut kullanılan klasik veri araştırma yaklaşımlarının (kaynak taraması, mülakat, anket çalışması vb.) kullanılması ile istenilen yeterlilikte bir sonuç elde edilemeyeceği düşüncesi ile farklı bir yaklaşım arayışına girilmiş olup bugüne kadar tez veri araştırması için yapılan yaklaşımların dışında yeni bir yaklaşım denenmiştir. Ülkemizin çok saygın ve değerli Plancılarının (Şekil 1,2,3,4) görüşlerini almadan sonuçlandırmanın eksik ve yetersiz kalacağı düşüncesi ile uzun yıllardır uygulamanın içindeki çok saygın ve değerli meslektaşlarımla yeni bir planlama dilinin oluşturulması için bir araya gelmenin gerektiğine duyulan inançla "ORTAK AKIL DOKTORA TEZ ÇALIŞTAYI" düzenlenmiştir.

2. Yöntem

Tez çalışmasının en önemli materyalini ülkemizin önde gelen şehir plancılarının katılımı ile gerçekleştirilen çalıştay oluşturmaktadır. Çalıştay öncesi belirlenmiş olan tartışma başlıkları

katılımcılarla paylaşılmış, hazırlık yapmaları istenmiş ve çalıştay sırasında her bir başlık hakkında düşünceleri alınarak ortak zeminde tartışılarak hazırlanan sonuç bildirgesi oluşturmaktadır.

Ortak akıl, bir yaklaşımın adıdır ve birden fazla kişinin bir araya gelerek bir konu hakkında akıl kapasitelerini, bilgi, birikim ve düşünce güçlerini birleştirmesidir. Ortak akıl yaklaşımının en önemli faydası, bir soruya ya da soruna uygulandığında elde edilen sonucun, katkıda bulunan akılların toplamından daha büyük, daha doğru, daha iyi, daha verimli, daha yenilikçi ve yaratıcı olması yani ortak aklın, akılların toplamı değil, çarpanı olmasıdır (Anonim, 2017).

Ortak Akıl Toplantısı, ortak görüş oluşturmayı, ortak sorunlara çözüm bulmayı, daha iyiye ulaşmak, gelişmek için neler yapılması gerektiğini belirlemeyi ve ortak hedefler seçmeyi sağlayan bir çalışma düzenidir. Özne fikrinin ortaya konduğu ortamda (benlik duygusundan arınmış bir şekilde) karşıt fikirlerin yarattığı zengin düşüncelerin sentezlenerek, ön yargılardan arınmış, yeteneğin ve yetinin ayrımcılık tanımadığı (cinsiyet, yaş, din, vb.), yenileşime (inovasyona) açık, saygılı, korkusuz ve özgür, ortaya tek bir kişinin düşünemeyeceği kadar büyük bir aklın (mental kapasitenin) çıkmasının esas alındığı bir istişare şeklidir. Ortak akıl toplantısı ile eleştiriden uzak bir ortamda, yenilikçi bir yaklaşımla sorun çözmeye ya da iyileştirmeye yönelik seçeneklerin oluşturulması sağlanmaktadır. Görüş ve düşüncelerin ortak işbirliği içinde kararlara dönüştürülmesi, sınırsız düşünme, çok sayıda fikir, öneri, ya da tercih üretilmesi için yapılan toplantılardır (Anonim, 2017)

Şekil 1. Ortak Akıl Tez çalıştayı, Nejla Kılınç, Prof.Dr. Halim Perçin

Şekil 2. Ortak Akıl Tez Çalıştayı

Şekil 3. Ortak Akıl Tez Çalıştayı

Doktora Tez Ortak Akıl Çalıştayı amacı; çok boyutlu bir bakış açısı ile kolektif şuuru harekete geçirerek ortak bir yaklaşımla üst ölçekli fiziki planlar için peyzaj temelli planlama dilinin daha doğru, daha iyi, daha verimli, daha yaratıcı ve daha yenilikçi şekilde oluşturulabilmesidir. Bu amaçtan hareketle ülkemizde en çok üst ölçek fiziki plan ile özellikle peyzaj verileri açısından özellikli alan planlaması yapmış bulunan planlama firmaları araştırılmıştır. Araştırma sırasında bu alandaki deneyim ve yeterlilikleri ile iş bitirmeleri incelenmiş, piyasadaki saygınlıkları göz önüne alınarak firma ismi belirlenmiştir. Belirlenen firmalar bugüne kadar elde edilen Çevre Düzeni Planlarının neredeyse %90'nın yapımında rol almış kuruluşlardır. Söz konusu firmaların kurucu şehir plancıları ile iletişime geçilerek tez konusu hakkında bilgi verilmiş ve çalışmaya davet edilmiştir. Firmaların tümü katılacaklarını belirtmiş, kurucu ve/veya en üst düzey yetkilisi ile çalışmaya katılmıştır. Sadece plan yapan firmaların deneyim, bilgi ve görüşleri ile sonuca ulaşmanın eksik olacağı düşüncesi ile üst ölçek fiziki planların yapma/yaptırma/ onama ve/veya uygulama yetkisine sahip ilgili bakanlık ve belediyelerde çalışan ancak çalıştıkları kurum adına değil kişisel görüşlerini belirtmeleri kaydıyla orta düzey yönetici şehir plancıları da çalışmaya davet edilmiştir. Katılımcıların kendilerini rahatça ifade edebilecekleri bir ortam yaratılarak, 6 saat boyunca konu daha önce belirlenen ve çalıştay öncesi hazırlık yapımları amacıyla katılımcılarla paylaşılmış bulunan konu başlıkları çerçevesinde tartışılmıştır. Çalıştayı bitiminde katılımcıların zeka, fikir, bilgi ve tecrübeleri birleştirilerek yaratılan sinerji ile ortak akla dönüşmesi sağlanmış ve uygulanabilir somut öneriler ve stratejiler oluşturulmuştur.

Çalıştay öncesi tartışılarak yanıt aranacak soru başlıkları şu şekildedir;

1. Ülkemizde planlama kademelenmesi peyzaj (doğal ve kültürel peyzaj) temelli planlama için yeterli midir?
(yanıtınız hayır ise kademelenmede nasıl bir değişiklik yapılmalıdır?)
2. Ülkemizdeki planlama dili peyzaj verilerinin değerlendirilmesi için yeterli midir?
(yanıtınız hayır ise böyle bir dil için önerileriniz nelerdir?)
3. Peyzaj verileri plan kademelerinde hangi ölçeklerde kullanılmalıdır?
4. Peyzajın planlamayı yönlendirdiği yapı olarak peyzaj katman çalışması hangi aşamada yer almalıdır?
5. Bugüne kadar yaptığınız planlama çalışmalarında peyzajın kullanılması açısından karşılaşılan sorunlar nelerdir? Geliştirilen çözümler neler olmuştur?
(Yaptığınız planlama çalışmasında peyzaj altlığı var ise planlama kararlarının oluşturulmasında ne kadar etkili olmuştur? Altlıklardaki peyzaj kararlarının dili yeterli midir?)
6. Peyzaj temelli planlama dilinin oluşturulması için nasıl bir yöntem olmalıdır?

Şekil 4. Ortak Akıl Tez Çalıştayı

4. Sonuç

Çalıştayda katılanların tamamı bir düzen içinde her bir başlık hakkında konuşarak bir sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

Toplantı sonucunda;

- Uygulama deneyimi böylesine yoğun olan ana aktörlerin (Şehir Plancılarının) konu ile ilgili görüş ve önerileri alınmış,
- Zaman etkin kullanılarak gereksiz ayrıntılardan kaçınılmış, temel amaçlar doğrultusunda fikir üretilmiştir,
- Demokratik bir ortam içinde, katılımcıların fikirlerini rahatça ifade edebilmeleri sağlanmıştır,
- Katılımcıların zeka, fikir ve bilgilerinin birleşerek ortak akla dönüşmesi sağlayacak sinerji yaratılmıştır,
- Uygulanabilir somut fikirler ortaya çıkarılmıştır.

Katılımcıların her biri bugüne kadar katıldıkları çalıştayların ya meslek odaları tarafından ya da kamu kurum kuruluşları tarafından düzenlendiğini belirterek ilk kez özel bir çalıştaya tanıklık ettiklerini ve çok iyi düşünülmüş bir yaklaşım olduğunu ifade etmişlerdir. Ortak akıl çalıştayının kendileri açısından da çok verimli geçtiğini, hem kendi deneyimlerini paylaşma olanağı bulduklarını hem de diğer uzmanların deneyimlerinden faydalanma şansı yakaladıklarını vurgulayarak çok önemli bir konuda farkındalık yaratıldığını, farklı uygulamaları görme ve değişik konularda bilgi şansı yakaladıklarını söylemişlerdir. Çalıştay sonucunda çok ciddi bir sonuç bildirgesinin oluşturulabilmesi ne kadar başarılı olduğunun da bir göstergesi olarak belirtilmiştir. Üniversitelerle işbirliği içerisinde yüksek lisans ve doktora tezlerinde böyle bir yaklaşımın zorunlu hale getirilmesinin hem farkındalık yaratmak açısından hem de akademik çalışmaların daha yol açıcı şekilde sonuçlanması açısından çok etkili olacağına vurgu yapmışlardır

Bugüne kadar özellikle şehir plancıları ve peyzaj mimarları açısından meslek gruplarına yönelik genel toplantılarda (şura, seminer vb.) çok ciddi tartışmalara ve mesleki çatışmalara yol açmasından hareketle, plan yapma yetkisini yasal olarak elinde bulunduran şehir plancılarının öncelikle konuya ilişkin yaklaşımlarını alarak ve çözüme yönelik farkındalık yaratarak, çok sayıda deneyime dayandırılmış bir sonuç elde etmek amacıyla düzenlenmiş bulunan ortak akıl tez çalıştayı bu amacına ulaşmış bulunmaktadır. Elde edilen veriler doktora tezinde kaleme alınmıştır.

Kaynaklar

- Akay, A. 2009. Türkiye’de Planlama ve Planlama Hiyerarşisi, Peyzaj Yönetimi, s:1-31, Ankara
- Akseki H., Meşhur Ç. (2013). Kentsel Yayılma Sonucu Yapılaşmaya Açılan Verimli Tarım Alanları: Konya Kenti Deneyimleri, Megaron Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi 8 (3),165-174, İstanbul
- Anonim 2000. Avrupa Peyzaj Sözleşmesi, <http://www.ibb.gov.tr/sites/Avrupa-Birligi/.../AVRUPA%20PEYZAJ%20SÖZLEŞMESİ.doc>

- Anonim2017.<https://www.inploid.com/t/ortak-akil-nedir-ornek-verebilir-misiniz-sinanmis-tekrarlari-var-midir/15580/>
- Anonim 2017. <http://www.herkesebilimteknoloji.com/haberler/ortak-akil>
- Ersoy M. 2017. <http://www.planlama.org/index.php/aratrmalar/makaleler/44-tuerkiyede-kent-planlamas-dueuencesinin-gelismisi>).
- Ersoy M. 2017. <http://www.melihersoy.com/wp-content/uploads/2012/04/Imar-Planlarinda-kademelenme.pdf>
- Golobic M. ve Žaucer L. (2008). Landscape Planning And Vulnerability Assessment In The Mediterranean, <http://www.pap-thecoastcentre.org/pdfs/Landscape%20Vulnerability.pdf>
- Kozova, M. ve Misikova, P. 2008. Landscape Planning as a strong forward-looking tool for integrated spatial managment, landscape in Planning policies and governance: Towards integrated spatial managment. *European Spatial Planning and Landscape* No:89,p:135-153, Slovak Republic.
- Moradi M. ve Tamer N.G. (2017). Bursa Örneğinde Kentsel Büyümenin Yerel İklim Değişikliği Üzerine Etkisi. *Planlama* 27 (1), 26-37.
- Ndubusi. F. 2002. *Ecological Planning: A Historical and Comparative synthesis*, Baltimore, MD,USA: The Johns Hopkins University Press, 305, USA.
- Riet, V., Cook, J. 1990. *Environmental Management*, May 1990, Volume 14,Issue 3,pp 339-348, Holland.
- Tozar, T. 2006. *Doğal Kaynakların Sürdürülebilirliği için Geliştirilen Ekolojik Planlama Yöntemleri*. Y. Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı Peyzaj Planlama Programı,s:46-80, İstanbul.
- Yücel, M. 2009. *Korunan Alanlar ve Yönetimi*, Peyzaj Yönetimi, s:81-102, Ankara.